

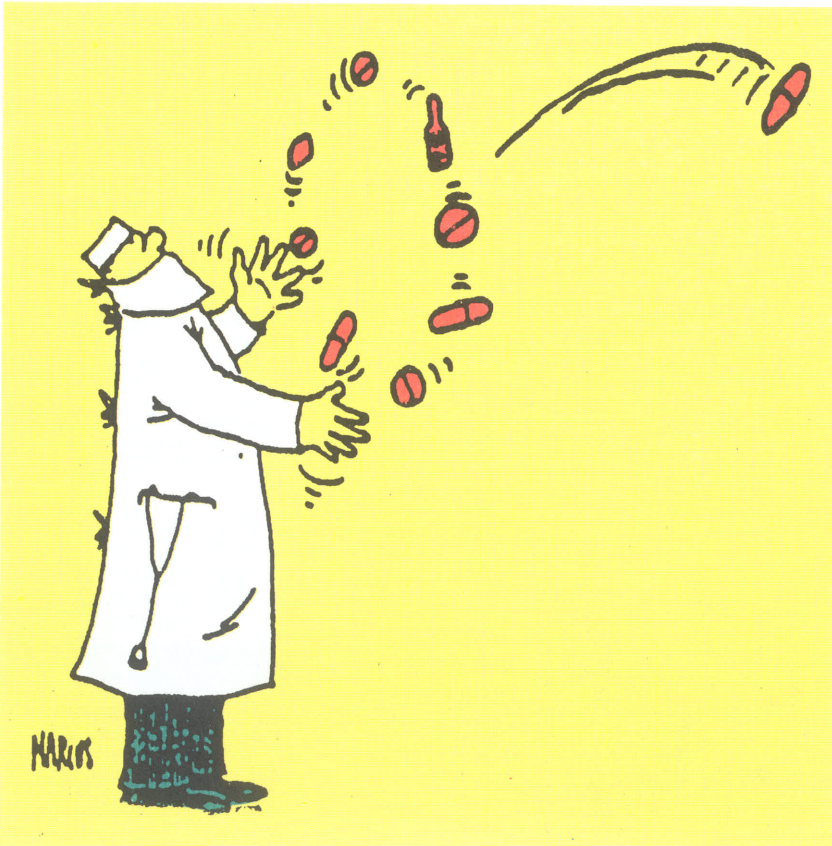
İYİ REÇETELEME REHBERİ

Denendi, Test Edildi, Kullanıma Hazır
Yeni İyi Reçeteleme Rehberi*

Esansiyel İlaçlarla ilgili Eylem Programı kapsamında, akılcı olmayan reçeteleme aleyhinde sürdürülen kampanyanın bir parçası olarak yeni bir eğitim el kitabı yayınlanmıştır. Groningen Üniversitesi'nin işbirliği ile hazırlanmış olan 'İyi Reçeteleme Rehberi' tıp fakülteleri için yenilikçi bir öğretim metodolojisi tanımlamakta ve geleneksel olarak pratikten çok teori üzerinde odaklanan farmakoterapi öğretiminde fazlasıyla gereksinim duyulan güncelleştirmeyi gerçekleştirmektedir. Rehberdeki yaklaşım temel olarak farklıdır. İlaç-odaklı bilgiler üzerinde yoğunlaşmak yerine, teşhisten ilaçla tedaviye kadar değişen hususlar üzerinde durulmaktadır. Pratik birçok örnekle, seçimin ve reçetelemenin nasıl yapılacağı, tedavinin nasıl izleneceği ve hastalarla nasıl iletişim kurulacağı gösterilmektedir. El kitabında akılcı reçeteleme için adım adım yol gösterilmekte ve klinik kariyer boyunca geçerliliğini koruyacak beceriler öğretilmektedir.

Pek çok doktor piyasada mevcut çok sayıda ilaç arasında akılcı bir seçim yapmakta zorlanmaktadır. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde, bazen ciddi yan etkilere neden olan ve hatta hastanın hastaneye yatırılması ile sonuçlanan etkisiz veya gereksiz tedavi,

olağanüstü bir durum olmaktan çıkmıştır. Ancak akıl dışı reçeteleme, tedavisi zor bir "hastalık" olmakla birlikte, engellenmesi olasıdır. Bu nedenle Dünya Sağlık Örgütü'nün Esansiyel İlaçlarla ilgili Eylem Programı tıp öğrencilerinin farmakoterapi öğretimini iyileştirmeyi amaçlayan çeşitli faaliyetleri kapsamaktadır.

Hastalıklarla ilgili farmakoterapik yaklaşımlardaki büyük gelişmelere rağmen, birçok tıp fakültesinde farmakoloji ve tedavi bilimi öğretim yöntemleri değişmemiştir. Öğretme genellikle, öğrencileri hastaları akılcı bir şekilde tedavi etme konusunda eğitmek yerine, ilaçlarla ilgili bilgileri aktarmakla sınırlı kalmaktadır. Ancak son on yılda, bu durumu değiştirme çabasıyla, yenilikçi birkaç eğitim programı geliştirilmiştir. Hollanda'da bulunan Groningen Üniversitesi bu alanda öncü olmuş ve Eylem Programı kapsamında, tıp öğrencileri için akılcı reçeteleme ilkeleri ile ilgili bir el kitabı hazırlamak amacıyla Üniversite'nin Klinik Farmakoloji Bölümüyle işbirliği yapılmıştır.

'İyi Reçeteleme Rehberi' etkinlik, emniyet, uygunluk ve maliyet gibi akılcı seçim kriterlerine dayalı olarak, esansiyel ilaçlar için şahsi formüller kavramını tanıtmakta ve öğrencilere farmakoterapötik muhamele için kuralcı bir model sunmaktadır. Öğrencilere öncelikle,

“p(kişisel)- ilaçlar” olarak adlandırılan bir dizi birinci-tercih ilaçların seçilmesiyle sonuçlanan, bilinen bozukluklarda “standart” bir farmakoterapötik yaklaşımda bulunmaları öğretilmektedir. Öğrenciler bu süreç içinde mevcut ulusal ve uluslararası tedavi rehberine, ulusal formüllerlere, farmakoloji ders kitaplarına ve diğer önemli ilaç bilgi kaynaklarına başvurmayı öğrenmektedirler. Daha sonra kendilerine, bu bir dizi p-ilaçları altı aşamada hastaların özel sorunlarına nasıl uygulayacakları gösterilmektedir:

- Hastanın sorununun tanımlanması;
- Terapötik amacın belirlenmesi;
- P-ilacın uygunluğunun kontrol edilmesi;
- Reçetenin yazılması;
- Hastanın bilgilendirilmesi ve talimatların açıklanması;

- Tedavinin izlenmesi ve/veya durdurulması.

Bu yaklaşımın temelindeki mantık, tıp öğrencilerinin her zaman, eğitimleri sırasında belli bir zamanda veya kariyerlerinin başlangıcında bundan sonra düzenli olarak kullanacakları bir dizi ilacı belirliyor olmalarıdır. Ancak bu seçim sık sık, alternatifleri gerçekten dikkate almadan veya bunlar arasında nasıl seçim yapılacağını bilmeden klinik öğretmenlerinin veya yaşlılarının reçeteleme davranışını taklit etmek gibi, akılcı olmayan gerekçelerle yapılmaktadır. El kitabı öğrencilere yalnızca P-ilaçları akılcı bir şekilde seçme konusunda değil, ancak aynı zamanda mevcut tedavi rehberlerine akılcı biçimde başvurma, bu rehberleri anlama ve kullanma konusunda da yardımcı olmaktadır. El kitabı öğrencilere örneğin, her ayrı hasta için P-tedavilerinin ayrı ayrı vakalarda en uygun seçim olup olmadığını kontrol etmeyi ve gerektiğinde ilacın, dozaj formunun, dozaj çizelgesinin veya tedavi süresinin nasıl uyarlanacağını da öğretmektedir.

Doktorlar daha sonra kariyerleri sırasında, bilimsel yayınlar, ticari bilgiler ve hastaların baskıları da dahil olmak üzere, reçeteleme konusunda başka birçok etkiye daha maruz kalmaktadırlar. İyi Reçeteleme Rehberi öğrencileri bu etkiler konusunda bilgilendirmekte ve P-ilaçlarını akılcı bir şekilde güncelleştirmeleri için mevcut bilgilerden optimum düzeyde yararlanmalarına yardımcı olmaktadır.

El kitabı kendi kendine eğitim amacıyla veya örgün eğitimin bir parçası olarak kullanılabilir. Öncelikle eğitimlerinin klinik aşamasına başlamak üzere olan tıp öğrencileri için tasarlanmış olmakla birlikte, lisansüstü öğrenciler ve pratisyen hekimler de el kitabını yeni fikir kaynağı ve belki de değişim için teşvik edici bir unsur olarak görebilirler.

ALAN DENEYİ

El kitabı taslağı yayınlanmadan önce, uluslararası düzeyde kontrolü rasgele bir deneme yapılarak test edilmiştir. Bu deneme büyük ölçüde standartlaştırılmış bir

araştırma protokolünü izlemiş ve Groningen’de (Hollanda), Katmandu’da (Nepal), Lagos’da (Nijerya), Yeni Delhi’de (Hindistan), Newcastle’de (Avustralya), San Francisco’da (ABD) ve Yogyakarta’da (Endonezya) tıp öğrenci gruplarına uygulanmıştır. Denemenin amacı, el kitabına dayalı, karşılıklı etkileşimli kısa bir eğitim kursunun, öğrencilerin yeni hasta sorunlarını çözerken kursta öğrendikleri bilgi ve becerileri kullanmalarını sağlayıp sağlamadığını belirlemektir.

Araştırma Tasarımı

Yedi tıp fakültesinin her birinde, eğitimlerinin klinik aşamasına başlamak üzere olan ve lisans eğitimi gören tıp öğrencilerinden araştırmaya gönüllü olarak katılmaları istenmiştir. Tüm öğrencilere bir ön-test uygulanmıştır. Daha sonra öğrenciler, yaklaşık onar öğrencinin bulunduğu araştırma ve kontrol grupları şeklinde rasgele ayrılmıştır. Araştırma grupları, el kitabı taslağını kullanarak dört hafta süreyle, iki veya üç saatlik farmakoterapötik eğitim kursuna devam etmişlerdir. Sürenin sınırlı olması nedeniyle yalnızca ağrının ilaçla tedavisi konusunda örnek hastalar kullanılarak ilkeler tartışılmıştır. Eğitim süresinden önce, hemen sonra ve altı ay sonra hem araştırma gruplarına hem de kontrol gruplarına uygulanan üç adet testle etkiler ölçülmüştür.

Eğitim Kursu

Kurs sırasında ağrı ile ilgili beş yazılı hasta sorunu tartışma konusu yapılmıştır. Tüm öğretmenler sorunların çözümünü açıklamama, ancak öğrencileri tartışmalarda ve cevapları kendi kendilerine bulmalarında yönlendirmeleri konusunda uyarılmıştır. Öğrencilere öncelikle, ağrı için ilk seçilecek bir veya daha fazla ilacı belirlemeleri öğretilmiştir. Daha sonra her ayrı hasta için altı-aşamalı modeli kullanarak komple bir terapötik eylem plan geliştirmeleri istenmiştir.

Sonuçlar

Test sonuçları Şekil 1’de görülmektedir. Sonuçlar Eylem Programı’ndan temin edilebilir Deneme metodolojisi Lancer’de yayınlanmıştır.

Farmakoterapi Öğretiminin Etkin bir Yolu...

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yedi değişik tıp fakültesinden 184 öğrencinin katıldığı ve bu araştırmanın sonuçları, farmakoterapide kural geliştiren bir model sunan kısa süreli bir eğitim kursunun, öğrencilerin yazılı hasta sorunlarını çözme yeteneğini önemli ölçüde arttırabileceğini göstermiştir. Her üç testte yer alan aynı açık soruların sonuçları, araştırma grubunun altı ay sonra bile öğrenilenleri hatırladığını (akılda tutma etkisi) göstermiştir; aynı süre içinde, araştırma grubu başarı puanını hemen hemen aynı düzeyde korumuştur. Sorun çözme yordamının her altı aşamasında da daha iyi başarı puanı elde edilmiştir. Kontrol grubunda böyle bir etki gözlenmemiştir.

Diğer üç açık sorunun sonuçları aktarma etkisinin kanıtıdır: araştırma grubundaki öğrenciler bilgilerini yeni hasta sorunlarına uygulayabilmişlerdir. Bu etkinin de en az altı ay süreyle korunduğunun dikkate alınması özellikle önemlidir. Kontrol grubunda böyle bir etki gözlenmemiştir.

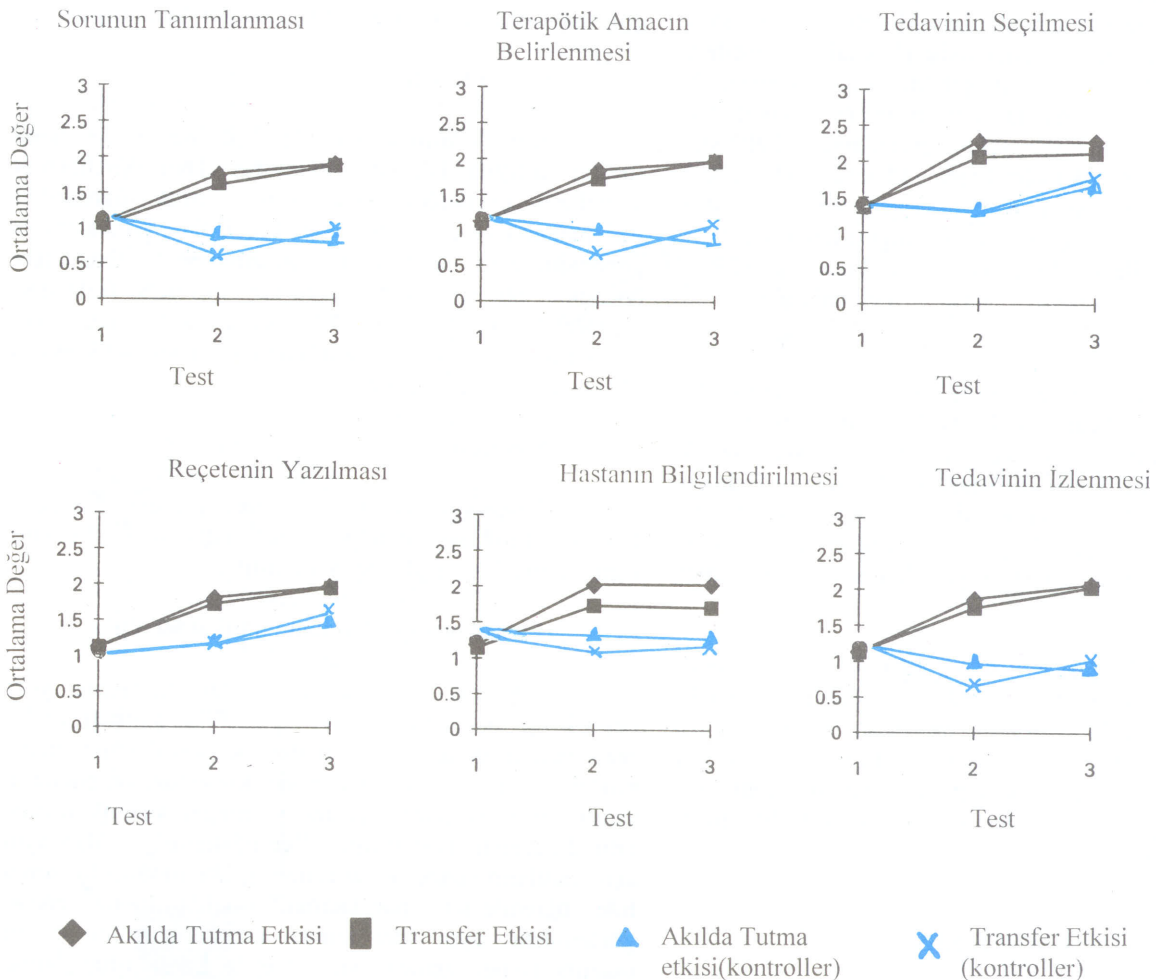
Öğrencilere, mevcut binlerce ilaçla ilgili tüm temel bilgileri öğretmenin olanaksızlığı göz önünde bulundurulduğunda, bu yaklaşımın, akılcı reçeteleme öğretiminin etkin ve verimli bir yolunu oluşturduğu görülmektedir. Ancak, bu metod yalnızca, eğitimcilerin öğretim yöntemlerinde, bilgi aktarma alışkanlığından uzaklaşan ve gerçek soruna-dayalı farmakoterapi öğretimine yönelen temel bir değişiklik beraberinde uygulandığında başarılı olabilir. Akılcı reçeteleme ilkeleri eğitimin klinik aşamalarında da takviye edilmelidir.

Daha etkili ilaçların sürekli olarak, yaygın biçimde kullanılabilir hale geldiği bir ortamda, doktorların tanı eğitiminde ilaç tedavisini önemsiz bir ilave olarak

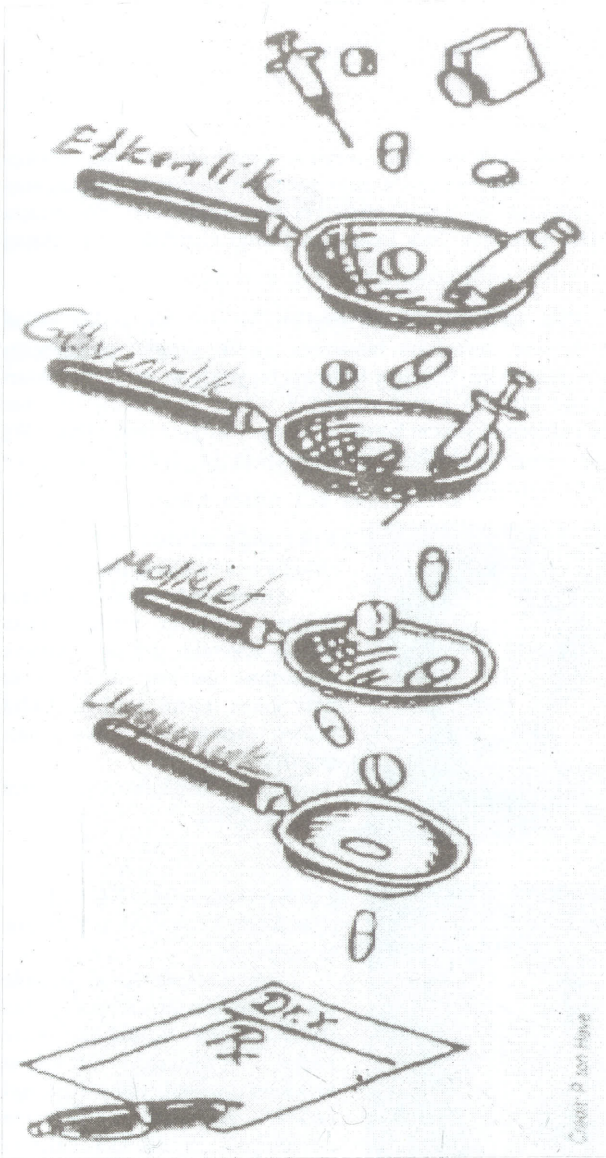
görmek artık yeterli olmamaktadır. Birçok doktorun - büyük ölçüde daha iyisini yapmaları kendilerine sistematik biçimde hiçbir zaman öğretilmediği için -gerçekten de akılcı olmayan bir biçimde ve gereğinden fazla ilaç kullandığına ilişkin kanıtlar mevcuttur. Eylem programı bu alanda yatırım yapmayı tercih etmiş ve kötü reçeteleme uygulamalarının iyice kökleşmesini engellemeye yardımcı olabilecek araçlardan biri olarak "İyi Reçeteleme Rehberini" geliştirmiştir.

Guide to Good Prescribing (İyi Reçeteleme Rehberi), Esansiyel İlaçlar Eylem Programı, WHO/DAP 94.II. Yayının İngilizcesi aşağıdaki adresten temin edilebilir (Fransızcası hazırlanmaktadır): World Health Organization, Distribution and Sales, 1211·Geneva 27, Switzerland. Fiyatı : 15 Sfr/13.50 \$, gelişmekte olan ülkelerde 10.50 SFR.

TEST SONUÇLARI

Her tablo sorun çözme yönteminin bir aşamasını temsil etmektedir.

Şimdiden yararlı olmaya başladı...

"İyi Reçeteleme Rehberi", Haziran 1995'de Filipinler'de Tagaytay'da düzenlenen bir haftalık farmakologlar seminerinde kuramsal temel olarak kullanılmıştır. Farmakologların yargısı? Genel görüş, rehberin "Normal yaklaşımdan uzak, yenileyici bir değişiklik" olduğu şeklindedir.

Akılcı ilaç kullanımını teşvik edecek bir eğitim programı ile ilgili seminer, Filipinler'in Ulusal İlaç Politikasını güçlendirmeye yönelik dört yıl süreli Avustralya-Filipinler işbirliği projesinin bir parçasıdır ve Avustralya Uluslararası Kalkınma Kurulu tarafından finanse edilmiştir. Projenin bir bölümü tıp eğitimi ve özellikle tıp eğitimi geliştirilerek ilaç kullanma kalitesinin artırılması üzerinde odaklanmaktadır. Bu girişimle birlikte Filipinler Tıp Kolejlere Birliği'nin soruna-dayalı öğrenimi tıp eğitim programına dahil etme isteği, seminerin düzenlenmesini teşvik etmiştir. Filipinler'de tıp kolejlerinin çoğunda dört yıllık tıp lisans programları uygulanmakta olup, farmakoloji ilk kez ikinci yılda

(öğrenciler klinik deneyim kazanmadan önce) öğretilmekte ve daha sonra kliniğe-yönelik yıllarda tedavi biliminde görece olarak daha az öğretim yapılmaktadır. Büyük kolejlerden yalnızca birkaçında derslerin sonuna doğru soruna-dayalı öğretim uygulanmaktadır. Seminer bu durumu düzeltmeye yönelik ilk adımdır.

Bir haftalık program, kardiyovasküler hastalıklarda terapötik bir sorunda soruna-dayalı bir yaklaşımın gösterilmesiyle başlamıştır. Kıdemli farmakologlar bu amaçla tıp öğrencisi örneği oluşturmak için kıdemlerini dikkate almamışlardır. Groningen Üniversitesi'nde olduğu gibi (kutuya bakınız), katılımcı eğitim metodu hafta boyunca devam etmiştir. Katılımcılara, soruna-dayalı durumlarda kullanılmaya uygun olan kendi klinik sorunlarını geliştirme fırsatı verilmiştir. Katılımcılar hafta içinde daha sonra bu sorunları gerçek bir öğrenci grubu üzerinde deneme fırsatı bulmuşlardır.

Bir haftalık yoğun çalışma sırasında grup İyi Reçeteleme Rehberi metodolojisine uygun farmakoterapi öğretimine ilişkin bir çok fikir üretmek katkıda bulunmuştur. Katılımcılar son gün, temsil ettikleri 13 tıp kolejinden her biri için kendi şahsi eylem planlarını hazırlamışlar ve değerlendirme için bir izleme günü düzenlemeye karar vermişlerdir.

Seminer raporu, seminerde danışman olan, Avustralya Newcastle Üniversitesi'nden Profesör Tony Smith tarafından hazırlanmıştır.

Eğitmciler için Eğitim Kursu...

Groningen Üniversitesi farmakoterapi öğretimi ile ilgili ilk yaz kursunu Ağustos 1994'de düzenlemiştir. Kurs özellikle İyi Reçeteleme Rehberi'nde tanımlanan metodolojiyi test etmek için tasarlanmış ve öylesine başarılı olmuştur ki, her yıl düzenlenen bir olay haline dönüşmüştür. Katılımcılar çoğunlukla üniversitelerin farmakoloji bölümü öğretim görevlileri- ilk hafta Rehber kullanılarak, akılcı farmakoterapötik ilkelere konusunda eğitime tabi tutulurlar ve ikinci hafta aynı dersleri bir grup tıp öğrencisine öğretirler. Katılımcıların performansını değerlendirmek, öğretme metodolojisini gözden geçirmek ve tartışmak için personelin ve öğrencilerin görüşleri alınır ve video kayıtlar kullanılır.

Bir sonraki kurs - şimdi Farmakoterapi Öğretimi ve Eğitimi için WHO İşbirliği Merkezi olarak tayin edilmiş olan - Klinik Farmakoloji Bölümü tarafından 5-8 Ağustos 1996 tarihleri arasında düzenlenecektir. Bu konuda aşağıdaki adresten bilgi alınabilir: Department of Clinical Pharmacology, University of Groningen, Bloemensingel 1, 9713 BZ Groningen, the Netherlands. Faks:+31-50-3632812; e-mail: summercourse. Pharmacol med.rug.nl

* Essential Drugs Monitor , 1995, s.20'den çevrilmiştir. (TEB Çeviri Bürosu)